

การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ การเสียดสีอยุธยาครั้งที่ ๒*

อภิรักษ์ ชัยปัญหา**

บทนำ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (historical novel) เป็นรูปแบบการประพันธ์ที่มีลักษณะเฉพาะ มีการผสมผสานระหว่างข้อมูลประวัติศาสตร์กับจินตนาการของผู้แต่ง สามารถจำแนกประเภทย่อยได้ตามลักษณะและจุดมุ่งหมายในการแต่ง และจำแนกได้จากท่วงทำนองการเขียน การจำแนกประเภทย่อยของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์โดยใช้เกณฑ์ทั้งสองดังกล่าวสามารถแบ่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่เน้นการให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ และ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ไม่เน้นการให้ข้อมูลประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ไทยที่มีผู้นำมาเป็นฉากของเรื่องในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์มากที่สุดได้แก่ เหตุการณ์การเสียดสีอยุธยาครั้งที่ ๒ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๐ เรื่อง คือ ทหารเอกพระบัณฑูร ข้าหลวงเดิม และบางระจัน ของไม้ เมืองเดิม กรุงแตก ของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ฟ้าใหม่ ของ สุทร บุนนาค เลือดสุพรรณ* ของ สุจิตต์ วงษ์เทศ สายโลหิตของ โสภาค สุวรรณ คนดีศรีอยุธยา ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ นายขนมต้ม ของ กมทวน

* บทความนี้คัดแปลงจากเอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง "นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดสีอยุธยา ครั้งที่ ๒ : มองผ่านโครงมโนแห่งวรรณคดี" ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "สรรพวิทยา ครั้งที่ ๑" วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๑ ณ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

** อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* นวนิยายเรื่องนี้ สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้ได้โครงเรื่องมาจากบทละครของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ สนวนกับบทภาพยนตร์ของ เจ็ด ภงกษ และข้อมูลจากพระราชพงศาวดารเป็นแรงบันดาลใจ ซึ่งเป็นการแต่งตามคำเชิญของสำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาคาร ในโอกาสที่สำนักพิมพ์จะจัดพิมพ์บทละครเรื่อง "เลือดสุพรรณ" ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยได้รับอนุญาตจากกฤษฎีกากระทรวงวัฒนธรรม วิจิตรวาทการแล้ว

กันธนุ และจอมทหารธรรมธิเบศ ของ รพีพร^๒ ซึ่งผู้เขียนบทความเรียกนวนิยายในกลุ่มนี้ว่า “นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒”

การที่นักประพันธ์ไทยนิยมนำเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ มาใช้เป็นฉากของเรื่องมากกว่าเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในช่วงอื่นนั้น น่าจะเนื่องจากสาเหตุสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้แต่งตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของบรรพบุรุษของคนไทย กล่าวคือ การศึกษาที่มาของตนเองนั้น เป็นสิ่งที่ชนรุ่นหลังบางส่วนประสงค์ที่จะศึกษา โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ชนรุ่นหลังบางกลุ่มอาจไม่ประสงค์ที่จะศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากเอกสารทางประวัติศาสตร์โดยตรง จึงเลือกที่จะศึกษาผ่านวรรณกรรมที่เป็นงานเขียนประเภทบันเทิงคดี ผู้แต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยจึงตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่าน โดยการให้รายละเอียดที่เป็นเบื้องหลังประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะด้านอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อยู่ในเหตุการณ์ นอกเหนือจากการแสดงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้อ่านบางคนทราบคืออยู่แล้ว

๒. ผู้แต่งต้องการเทียบเหตุการณ์ในอดีตกับเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่แต่ง กล่าวคือ หลายครั้งที่สังคมไทยเกิดเหตุการณ์ที่แสดงถึงความไม่สามัคคีปรองดองในหมู่คนไทย ผู้แต่งบางคนจะหยิบยกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ มาผูกเรื่องขึ้นเพื่อเตือนสติของคนในสังคมร่วมสมัยของผู้แต่งให้ตระหนักถึงผลแห่งการแตกความสามัคคี โดยชี้ให้เห็นว่าผลของการแตกความสามัคคีนั่น อาจทำให้บ้านเมืองเกิดความเสียหายได้

๓. เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในช่วงนี้นับเป็นนาฏการที่เอื้อต่อการสร้างความสะท้อนอารมณ์ในการประพันธ์ กล่าวคือ เหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ นับเป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่สะท้อนและแสดงเรื่องราวอันเป็นสากดมนุษย์ในยามที่บ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นความรักที่บุคคลมีต่อชาติบ้านเมืองหรือความรักที่บุคคลพึงมีต่อบุคคล การพลัดพราก การหลอกลวง ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้นับได้ว่าเป็นนาฏการที่เอื้อต่อการสร้างความสะท้อนอารมณ์เมื่อนำมาผูกเข้าเป็นนวนิยายได้เป็นอย่างดี

^๒ เหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ปรากฏอยู่ในนวนิยายแนวจินตนิมิต (fantasy) ที่มีกำหนดให้ตัวละครในชุดปัจจุบันย้อนเวลาไปในช่วงเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ด้วย เช่น เรื่อง *อดีต นีราศสองภพ* ผู้เขียนเห็นงานนวนิยายกลุ่มนี้ต่างจากนวนิยายกลุ่มการศึกษาที่มีการดำเนินเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ เพื่อศึกษาค้นคว้า จึงมิได้จัดให้อยู่ในชุดเดียวกัน

การที่มีผู้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ การเสียดสีหรือยุดชาครั้งที่ ๒ จำนวน ๘ คน สร้างสรรค์ผลงานจำนวนถึง ๑๐ เรื่อง และเกือบทุกเรื่องได้รับการพิมพ์ซ้ำอย่างน้อย ๑ ครั้ง นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน จึงน่าสนใจศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ในด้าน องค์ประกอบของไตรภูมิแห่งวรรณคดี เพื่ออธิบายถึงหน้าที่และความสำคัญของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดสีหรือยุดชาครั้งที่ ๒ ว่ามีบทบาทต่อสังคมและวงวรรณกรรมไทยอย่างไรบ้าง

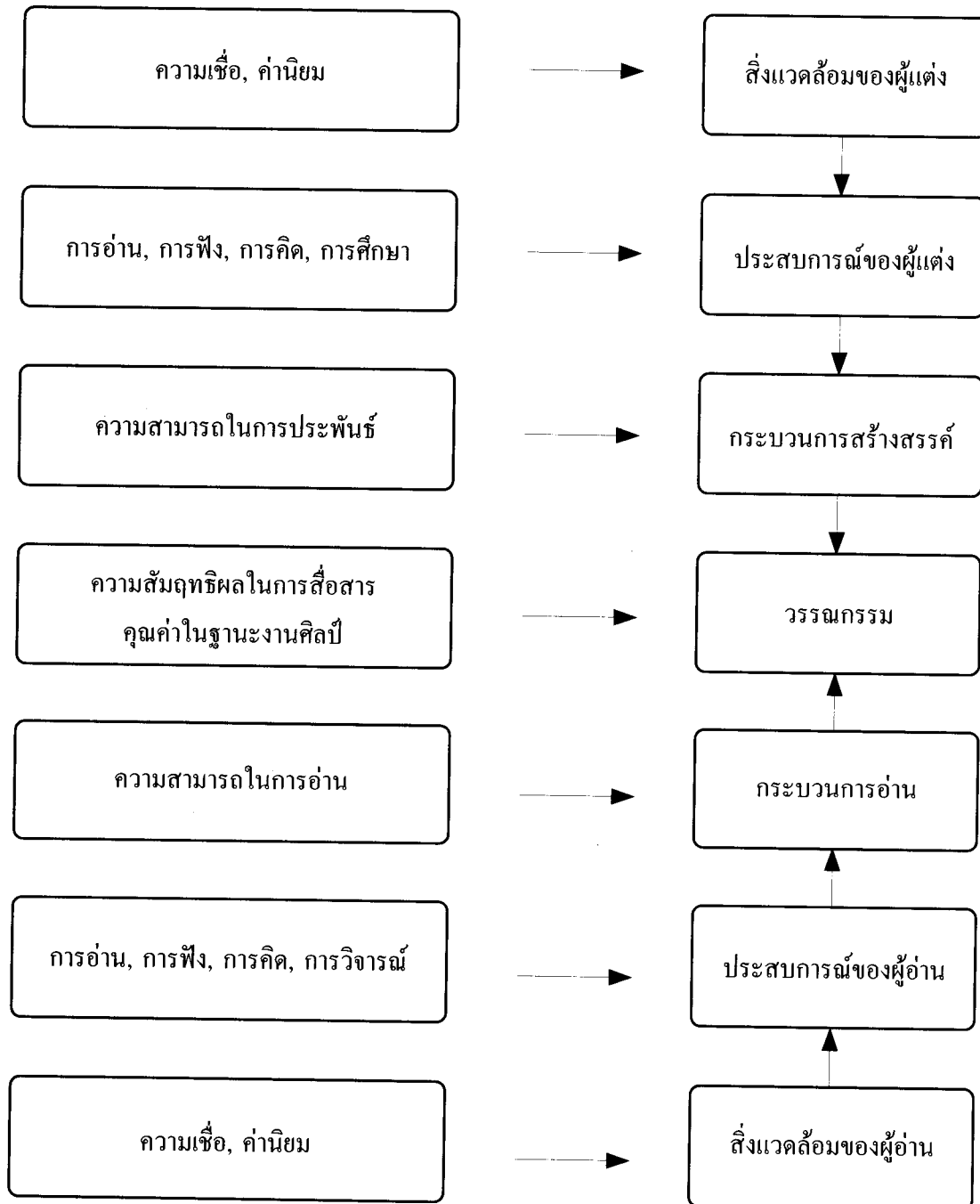
ทำไมต้องศึกษาด้วย “ไตรภูมิแห่งวรรณคดี”

การศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์มีวิธีการศึกษาที่หลากหลาย เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับประวัติศาสตร์ การศึกษาในด้านองค์ประกอบ การศึกษาในด้านกลวิธีการประพันธ์ ซึ่งมีทั้งการศึกษาเฉพาะเรื่อง ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้งหมดของผู้แต่งคนเดียวกัน วิธีการศึกษาดังกล่าว

จะช่วยให้เข้าใจนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในด้านใดด้านหนึ่งตามจุดมุ่งหมายของผู้ศึกษาโดยเฉพาะ แต่คำตอบที่ได้จากการศึกษาด้วยวิธีการเหล่านั้นยังอธิบายถึงหน้าที่และความสำคัญของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีต่อวงวรรณกรรมแบบองค์รวมได้ไม่สมบูรณ์นัก

การศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์โดยพิจารณาหน้าที่และความสำคัญที่มีต่อวงวรรณกรรมแบบองค์รวมนั้น อาจศึกษาได้ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ “ไตรภูมิแห่งวรรณคดี” อันประกอบด้วยผู้แต่ง งานวรรณกรรม และผู้อ่าน (เจตนา นาควัชระ, ๒๕๓๕, หน้า ๑๖๖) ทั้งนี้เพราะคุณค่าของวรรณกรรมเรื่องหนึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการประพันธ์ของผู้แต่งเท่านั้น แต่ยังต้องได้รับการยอมรับจากผู้อ่านด้วย

จากหลักการดังกล่าว สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสามของไตรภูมิแห่งวรรณคดีได้ดังแผนภูมิ (กุสุมา รักษมณี, ๒๕๓๖, หน้า ๑๖๖) ต่อไปนี้

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้แต่งวรรณกรรม และผู้อ่าน ต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ขั้นตอนของการสร้างและขั้นตอนของการเสพต่างก็มีความสำคัญทัดเทียมกันต่อการทำความเข้าใจวรรณกรรม ดังนั้นขั้นตอนในการศึกษาวรรณกรรมตามหลักของไตรภูมิแห่งวรรณคดี จึงน่าที่จะศึกษาตั้งแต่ขั้นตอนของการสร้างและขั้นตอนของการเสพเสียก่อน จากนั้นจึงศึกษาวรรณกรรม เพื่อให้เข้าใจถึงหน้าที่และความสำคัญของวรรณกรรมแบบองค์รวม ซึ่งเป็นการพิจารณาคุณค่าในขั้นตอนสุดท้าย

ภูมิที่ ๑ : ผู้แต่งกับบริบททางสังคม

จากการศึกษาสามารถแบ่งยุคของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงครั้งที่ ๒ ได้เป็น ๓ ยุค ตามระยะเวลาของการแต่งซึ่งบริบททางสังคม ไม่ว่าจะเป็นบริบททางสังคมด้านการเมืองการปกครอง และบริบทด้านวรรณกรรมในแต่ละยุคได้ส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ของผู้แต่งด้วย

ยุคเริ่มต้น พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๑

ผู้แต่งในกลุ่มนี้ ได้แก่ ไม้ เมืองเดิม และพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ในระยะนี้เป็นช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยไม่นานนัก จากการศึกษประวัติของผู้แต่งทั้งสองพบว่า ผู้แต่งทั้งสองท่านต่างเป็นนักประพันธ์ที่มีชีวิตในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ

พิจารณาบริบททางสังคมด้านวรรณกรรมในช่วงเวลาที่แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ทั้ง ๔ เรื่อง (พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๑) ได้แก่ ทหารเอกพระบันฑูร ข้าหลวงเดิม และบางระจัน ของไม้ เมืองเดิม และ กรุงแตก ของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ประกอบแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ยาววรรณกรรมไทยเพิ่งรับรูปแบบการประพันธ์ประเภทนวนิยายแบบตะวันตกมาไม่นานนัก

ในด้านของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ตรงกับยุคเริ่มต้นของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พบว่า นวนิยายประเภทนี้ยังคงได้รับความนิยมทั้งในด้านการแต่งและการอ่านสืบทอดมาจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกที่มีผู้แปลและแต่งเลียนแบบในช่วงก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ดี นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ได้รับความนิยมอย่างสูง และมีพัฒนาการการประพันธ์ด้วยลีลาการใช้ภาษาในลักษณะเฉพาะตัวและถือเป็นต้นแบบของการแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในเวลาต่อมา ได้แก่ ผู้ชนะสิบทิศ ของ ยาขอบ หรือ นายโชติ แพร่พันธุ์ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในระยะเวลานี้ ได้รับการจัดให้เป็นหนึ่งในวรรณกรรมประเภทพาฝันที่มุ่งให้ความสำราญทางอารมณ์เป็นประการสำคัญเท่านั้น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้แต่งกับบริบททางสังคมแห่งยุคสมัยของผู้แต่งทั้งสองจะพบความแตกต่างกัน สำหรับไม้เมืองเดิม บริบททางสังคมทั่วไปโดยเฉพาะ

เหตุการณ์ทางการเมืองแทบจะไม่มีผลต่อการ
แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุง
ศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ทั้ง ๓ เรื่อง ของเขาเท่าใดนัก
แต่น่าจะได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคม
ด้านวรรณกรรมโดยตรง นั่นคือความนิยมเรื่อง
อิงประวัติศาสตร์ของผู้อ่านในยุคนั้น อิทธิพล
ที่ส่งผลต่อการแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ของ พลตรี
หลวงวิจิตรวาทการเรื่อง *กรุงแตก* นั้นน่าจะ
มาจากบริบททางสังคมทั้งที่เป็นบริบททาง
สังคมในด้านการเมืองการปกครองและบริบท
ทางสังคมด้านวรรณกรรม ทั้งนี้เพราะพลตรี
หลวงวิจิตรวาทการ เป็นข้าราชการระดับสูง
มีบทบาททางสังคมและการเมืองของไทย
จากชีวประวัติของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ
จะเห็นว่า พลตรีหลวงวิจิตรวาทการได้ใช้
วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร
ทางการเมืองกับประชาชนเสมอ นอกจาก
นั้นช่วงระยะเวลาที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ
แตงนวนิยายมากที่สุด ก็เป็นช่วงที่ท่านออกจาก
ราชการ และต้องแตงนวนิยายเพื่อหารายได้
เลี้ยงครอบครัว ดังนั้น พลตรีหลวงวิจิตร
วาทการจึงน่าจะต้องคำนึงถึงความนิยมของ
ยุคสมัยด้วย *กรุงแตก* จึงน่าจะเป็นนวนิยาย
อิงประวัติศาสตร์ที่เกิดจากอิทธิพลของบริบท
ทางสังคมทั้งที่เป็นบริบททางสังคมทั่วไปและ
บริบททางสังคมด้านวรรณกรรมประกอบกัน

ยุคปรับตัว พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๓

ผู้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การ
เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ยุคปรับตัวนี้ มี
๑ ท่าน คือ สุภร บุนนาค ระยะเวลาที่
ประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง *ฟ้าใหม่*
แบ่งเป็น ๒ ช่วงคือ ช่วงแรกประมาณปี
พ.ศ. ๒๕๐๘ แต่งค้างไว้ตั้งแต่บทที่ ๑-๖
ต่อมาในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๗ ได้
แต่งต่อจนจบเรื่องตั้งแต่บทที่ ๗-๔๕ ดังนั้น
ช่วงระยะเวลาของการแตงนวนิยายอิงประวั
ติศาสตร์ในยุคปรับตัวนี้คือระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๘
- ๒๕๑๗ ซึ่งเป็นช่วงที่อยู่ระหว่างการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งสังคมทางการเมือง
การปกครอง และสังคมด้านวรรณกรรม
ทั้งนี้เนื่องมาจากอิทธิพลของการรับการศึกษา
แบบตะวันตกทำให้กลุ่มปัญญาชนและสามัญชน
โดยเฉพาะชนชั้นกลางที่เริ่มตั้งคำถามกับ
สภาพสังคมวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิม

กล่าวเฉพาะนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
ในระบอบนี้ พบว่า มีจำนวนการสร้างลดลง
อย่างต่อเนื่อง จากการวิจัยเรื่อง “วิวัฒนาการ
ของเนื้อหานวนิยายไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖
ถึง พ.ศ. ๒๕๑๗” ของ สันติ ทองประเสริฐ
ได้แสดงข้อมูลการตีพิมพ์นวนิยายอิงประวั
ติศาสตร์ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๗
ไว้เพียง ๘ เรื่องเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ระยะเวลา
จากยุคเริ่มต้นถึงยุคปรับตัวของนวนิยาย
อิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษานั้นห่างกันถึง
๑๗ ปี ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวได้มีผู้แตงนวนิยาย
อิงประวัติศาสตร์อยู่หลายเรื่องแต่มิได้ใช้นาม

เหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒
นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ได้รับความนิยม
และได้สร้างมาตรฐานใหม่ในการแต่งนวนิยาย
อิงประวัติศาสตร์ไทย คือการให้ความสำคัญ
กับความถูกต้องของข้อมูลประวัติศาสตร์ใน
การแต่ง ได้แก่ เรื่อง *สี่แผ่นดิน* ของ พลตรี
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่แต่งเมื่อ พ.ศ.
๒๔๕๔

บริบททางสังคมในด้านวรรณกรรม
ในยุคนี้เน้นว่ามีความน่าสนใจมาก เนื่องจาก
เป็นยุคที่เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่าง
นักเขียนกลุ่มก้าวหน้ากับนักเขียนกลุ่มอนุรักษ
นิยม ซึ่ง สุทร บุนนาค นับเป็นนักเขียนที่มี
บทบาทอย่างมากสำหรับนักเขียนในกลุ่มหลัง
โดยสุทร พยายามสร้างสรรค์ผลงานใน
รูปแบบต่าง ๆ ทั้ง บทความ ตำรา และนวนิยาย
เพื่อแสดงถึงคุณค่าของวรรณคดีไทยและ
สถาบันพระมหากษัตริย์ จากการศึกษาประวัติ
ผู้แต่งอาจสันนิษฐานได้ว่า *ฟ้าใหม่* ในช่วง
แรก คือ บทที่ ๑ - ๖ น่าจะเป็นหนึ่งใน
ผลงานของสุทรในยุคดังกล่าว การที่สุทรไม่ได้
แต่งต่อจนจบในระยะนั้นอาจเป็นเพราะไม่ได้
ได้รับความนิยมจากผู้อ่านในยุคนั้น จนกระทั่ง
ต่อมา “ท่านผู้ใหญ่”^๓ ซึ่งมีพระคุณกับครอบครัว
ของสุทรได้ขอร้องให้แต่งต่อ สุทรจึงแต่งต่อ
จนจบ

ยุครุ่งเรือง พ.ศ. ๒๕๒๒ - ๒๕๓๓

ผู้แต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสีย
กรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ในยุครุ่งเรืองนี้
มีจำนวน ๕ คน แต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
กลุ่มนี้จำนวน ๕ เรื่อง ในช่วงระยะเวลา
ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๒ - พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่ง
ห่างจากยุคปรับตัวประมาณ ๕ ปี มีทั้งผู้แต่ง
ที่เคยมีบทบาทในวรรณกรรมในยุคก่อน
หน้านี้และผู้แต่งนวนิยายรุ่นต่อมาที่ได้
สร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในกลุ่มนี้
ขึ้นได้แก่ สุนทร วัชรเทศ แต่งเรื่อง *เลือดสุพรรณ*
โสภาค สุวรรณ แต่งเรื่อง *สายโลหิต เสนีย์*
เสาวพงศ์ แต่งเรื่อง *คนดีศรีอยุธยา* กมทวน
คันธนู แต่งเรื่อง *นายขนมต้ม* และรพีพร
แต่งเรื่อง *จอมทหารธรรมธิเบศ*

ในด้านบริบททางสังคมทั่วไป สภาพ
บ้านเมืองเข้าสู่บรรยากาศของความเป็น
ประชาธิปไตยมากขึ้น ส่วนด้านวรรณกรรม
เกิดการก่อตั้งรางวัล สปอ. รางวัลซีไรต์ ซึ่ง
มีบทบาทต่อทั้งผู้แต่ง สำนักพิมพ์ และผู้อ่าน
ค่อนข้างมาก นวนิยายที่ได้รับรางวัลนี้มีแนว
เรื่องสอดคล้องกับความนิยมของยุคสมัยที่
เห็นว่านวนิยายที่ดีต้องสะท้อนปัญหาสังคม
ร่วมสมัย

ในด้านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
ผู้แต่งบางท่านเริ่มนำวิธีการวิจัยแบบนักวิชาการ

^๓ “ท่านผู้ใหญ่” ซึ่งคำนำของคุณหญิงสุริยา รัตนกุล ใน *ฟ้าใหม่ ฉบับสมบูรณ์* ระบุว่า “ท่านผู้ใหญ่ที่คุณแม่
รักเคารพอย่างสูง และเป็นผู้มีบุญคุณต่อครอบครัวเรา” นั้น แท้ที่จริงแล้วคุณหญิงสุริยา รัตนกุล ทราบดีว่า ไม่ประสงค์
จะเปิดเผยนาม

มาใช้ในการแต่งมากขึ้น เช่น ว.วินิจฉัยกุล นำวิธีการนี้มาประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง *รัตนโกสินทร์* ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ในระยะนี้เกิดแนวคิดร่วมทางสังคมว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นงานวรรณกรรมที่แต่งยาก ผู้ที่แต่งได้ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งในด้านศิลปะการประพันธ์และความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์จึงมักได้รับรางวัลจากสถาบันต่างๆมากมาย เช่น *รัตนโกสินทร์* นายชนมดัม ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ได้รับรางวัลซีไรต์ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า ในระยะเวลานี้ มีการแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดสีกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ มากที่สุดถึง ๕ เรื่องจากผู้แต่งที่มีชื่อเสียงทั้งสิ้น

จากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบริบททางสังคมกับผู้แต่งพบว่า บริบททางสังคมด้านการเมืองไม่น่ามีอิทธิพลต่อการแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดสีกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ในกลุ่มนี้ ส่วนบริบททางสังคมด้านวรรณกรรมเกิดความคาดหวังที่จะเห็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดสีกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ให้รายละเอียดข้อมูลทางประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น เรื่องราวของความรักและการผจญภัยตามแบบนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในยุคแรกยังคงมีปรากฏอยู่ แต่ได้ปรับให้เกิดความสมจริงมากยิ่งขึ้น เนื้อหาหลักของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ยังคงเชิดชูวีรกรรมของวีรบุรุษ ปลุกใจให้เกิดความรักชาติ

มีลักษณะเป็นเรื่องอุทาหรณ์ที่ผู้แต่งต้องการสื่อสารกับผู้อ่านในยุคร่วมสมัยกับการแตง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภูมิหลังของผู้แต่งมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในช่วงของการประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดสีกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ กล่าวคือ พื้นฐานครอบครัว การศึกษา ความสนใจอาชีพและอุดมการณ์ของผู้แต่งมีผลต่อจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ นอกเหนือจากเหตุผลในด้านรายได้ตอบแทน บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้แต่งแต่ละคนสร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ด้วยจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ และสุภร บุนนาค อาจต้องการให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของตนเป็นตัวแทนความคิดที่เห็นค้านกับเหตุการณ์ทางสังคมในขณะที่แตง ในขณะที่ผู้แต่งทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการประพันธ์เพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้อ่านเชิดชูเกียรติประวัติของบรรพบุรุษทั้งที่เป็นวงศ์กษัตริย์และที่เป็นสามัญชน

บริบททางสังคมด้านวรรณกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงสถานภาพจากวรรณกรรมพาฝันมาสู่วรรณกรรมที่ได้รับความคาดหวังว่าต้องใช้ศิลปะการประพันธ์ค่อนข้างสูง ผู้แต่งจึงต้องระมัดระวังการให้ข้อมูลประวัติศาสตร์มากขึ้น เน้นความสมจริงควบคู่กับความบันเทิง ในยุครุ่งเรืองการแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กับการแปรรูปสู่การแสดงด้วย

ผู้แต่งบางคนมีวัตถุประสงค์ในการประพันธ์
ประการหนึ่งเพื่อนำไปสร้างเป็นละครหรือ
ภาพยนตร์โดยเฉพาะ ในขณะที่เดียวกันเกิด
ปรากฏการณ์การแต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
โดยการแปรรูปจากบทละครและบทภาพยนตร์
ด้วย

ภูมิที่ ๒ : ผู้อ่านกับกระบวนการสร้างสรรค์ จุดมุ่งหมายของผู้อ่าน

การศึกษาจุดมุ่งหมายของผู้อ่านอาจ
ทำให้เห็นรสนิยมและความคาดหวังของผู้อ่าน
จะช่วยให้เข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์วรรณ-
กรรมมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบว่า สามารถ
แบ่งจุดมุ่งหมายของผู้อ่านนวนิยายอิงประวั-
ติศาสตร์การเสียดสีหรือยุยงครั้งที่ ๒ ได้เป็น
๓ ประเภท ดังนี้

๑. เพื่อความบันเทิงผู้อ่านประเภทนี้
มุ่งรับความบันเทิงเป็นสำคัญ มีลักษณะการ
เสพนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษา
ในฐานะวรรณกรรมพาฝัน เพื่อหลีกหนีสภาพ
ความเป็นจริงในชีวิตที่อาจได้รับความขมขื่น
หรือเต็มไปด้วยความซ้ำซากจำเจ สอดคล้อง
กับแนวเรื่องของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
กลุ่มกรณีศึกษาที่มักมีเหตุการณ์โศกโศกนา
ตื่นตื่นต่าง ๆ เช่น การต่อสู้เพื่อแสดงวีรกรรม
ของตัวละครเอกฝ่ายชาย ฉากสงคราม เรื่อง
ความรัก (สุพรรณิ วราทร, ๒๕๑๕, หน้า
๑๘๖) นอกจากนั้นความแตกต่างระหว่างโลก
จริงกับโลกฝันในนวนิยาย อาจทำให้ผู้อ่าน
ได้สร้างและเข้าไปอยู่ในโลกฝันเฉพาะของตน

โดยการสมมติตัวเองเป็นคนนั้นคนนี้ เพื่อเร้า
อารมณ์ที่น่าอภิมรย์หรือเพื่อปลดปล่อยอารมณ์
ที่ไม่น่ายินดี

๒. เพื่อรู้เบื้องหลังประวัติศาสตร์
ผู้อ่านที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อรู้เบื้องหลังทาง
ประวัติศาสตร์มักเสพนวนิยายกลุ่มนี้ในฐานะ
วรรณกรรมประวัติศาสตร์ โดยมีความสนใจ
ใคร่รู้ “เบื้องหลัง” เหตุการณ์การเสียดสี-
หรือยุยงครั้งที่ ๒ นอกเหนือจากข้อมูล
ประวัติศาสตร์ที่ผู้อ่านบางคนทราบคืออยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม การเพ่งพิจารณาเฉพาะ
เบื้องหลังทางประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ อาจ
ทำให้ผู้อ่านประเภทนี้ยังไม่สามารถประเมิน
คุณค่าของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียด
หรือยุยงครั้งที่ ๒ ในฐานะ “วรรณกรรม”
ได้อย่างสมบูรณ์และรอบด้านนัก

๓. เพื่อวิเคราะห์วิจารณ์ ผู้อ่านที่มี
จุดมุ่งหมายนี้มีพัฒนาการควบคู่กับพัฒนาการ
ทางการศึกษาวรรณกรรมไทยโดยตรง ได้รับ
การฝึกฝนประสบการณ์การเสพนวนิยาย
ในขั้นที่เหนือกว่าการเสพเพื่อความบันเทิง
นำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ประกอบในการวิเคราะห์
วิจารณ์ ผู้อ่านประเภทนี้นับว่าเป็นผู้อ่านที่มี
คุณภาพ บางคนเมื่อได้วิเคราะห์วิจารณ์แล้ว
มักจะเสนอเป็นบทความ บทวิจารณ์ วิจัย
หรือวิทยานิพนธ์ออกมาด้วย จากการศึกษา
พบว่า ผู้อ่านลักษณะนี้สามารถแบ่งได้เป็น
๒ กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ นักวรรณคดีศึกษา
และนักวิชาการต่างสาขา

ความนิยมของผู้อ่าน

จากการศึกษาความนิยมของผู้อ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษาพบว่า ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ ดังนี้

๑. การพิมพ์ซ้ำ คือการที่สำนักพิมพ์ได้พิมพ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษาที่ “ขาดคราวไป” ออกมาอีกเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อ่านในเวลาต่อมา ผู้อ่านในที่นี้อาจเป็นทั้งผู้อ่านที่เคยอยู่ในยุคร่วมสมัยกับผู้แต่งและผู้อ่านในสมัยต่อมา นอกจากนั้น การพิมพ์ซ้ำยังมีเหตุผลอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การพิมพ์ซ้ำตามกระแสชาตินิยม วาระครบรอบวันเกิดของผู้แต่ง หรือการที่ผู้แต่งหรือนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนั้นได้รับการประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น

๒. การแปลเป็นภาษาต่างประเทศ การแปลนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ เป็นภาษาอังกฤษปรากฏ ๑ เรื่อง ได้แก่ *สายโลหิต* ของโสภาค สุวรรณ ซึ่งเป็นการแปลตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในโอกาสองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศให้จังหวัดอยุธยาเป็นมรดกโลกอีกแห่งหนึ่ง ในการแปลนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง *สายโลหิต* เป็นภาษาอังกฤษนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณ ความดีงาม ความรู้สึกนึกคิด และความเป็นไทย รักในอิสระของคนไทยโดยเฉพาะยุคสมัยอยุธยาเป็นราชธานี ให้แก่ชาวต่างประเทศได้รับรู้ด้วย

๓. การแปรรูปสู่ศิลปะประเภทอื่น

การนำนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ มาแปรรูปสู่ศิลปะประเภทอื่นโดยเฉพาะละครเวที ละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์นั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการแปรรูปตามความนิยมเท่านั้น แต่การนำนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษาไปแปรรูปนั้น ยังมีเพื่อปลุกจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย ให้เกิดความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และเกียรติภูมิแห่งความเป็นไทยด้วย นอกจากนี้ บางวาระการแปรรูปนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ไปสู่ศิลปะประเภทละครโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติสถาบันกษัตริย์ในโอกาสพิเศษด้วย เช่น โทรทัศน์สี กองทัพบกช่อง ๙ นำนวนิยาย เรื่อง *สายโลหิต* ไปแปรรูปเป็นละครโทรทัศน์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในวโรกาสทรงครองราชย์ครบ ๕๐ พรรษา ปีกาญจนาภิเษก ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕

จากปรากฏการณ์ทั้งสาม ได้แก่ การพิมพ์ซ้ำ การแปลเป็นภาษาต่างประเทศ และการนำไปแปรรูปสู่ศิลปะประเภทอื่น สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของสังคมที่ได้ยกสถานะของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ จนเป็นที่ยอมรับให้เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าในระดับสูง มีนัยของการเชิดชูบรรพบุรุษและแสดงเกียรติภูมิแห่งความเป็นไทย

ภูมิที่ ๓ : พินิจวรรณกรรมในด้านองค์ประกอบ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษา ได้ข้อสรุปว่า ลักษณะเด่นในกระบวนการสร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ได้แก่ การที่ผู้แต่งคัดสรรข้อมูลประวัติศาสตร์มาใช้เป็นที่มาและเนื้อเรื่อง การสร้างตัวละครก็เป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่ผู้แต่งสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ นอกจากนี้ ผู้แต่งยังใช้กลวิธีในการประพันธ์ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนแนวคิด

สำคัญ ๓ ประการของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ด้วย

ในด้านที่มาและเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ผู้แต่งนำมาใช้เป็นขอบเขตทางประวัติศาสตร์ในการประพันธ์เริ่มตั้งแต่ในปลายรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา จนถึงต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดังแสดงขอบเขตทางประวัติศาสตร์ที่นำมาเป็นฉากเวลาในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษาได้ดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงขอบเขตทางประวัติศาสตร์ที่นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ แต่ละเรื่องนำมาเป็นฉากเวลาของเรื่อง

เรื่อง	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	พระเจ้าอุทุมพร	พระเจ้าเอกทัศ	กรุงแตก	ระหว่างจลาจล	พระเจ้าตากสินมหาราช	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
๑. ทหารเอกพระบัณขูร						▶		
๒. ข้าหลวงเดิม						▶		
๓. บวระจัน				▶				
๔. กรุงแตก						▶		
๕. ฟ้าไหม								▶
๖. เลือดสุพรรณ				▶				
๗. สายโลหิต								▶
๘. คนดีศรีอยุธยา						▶		
๙. นายขนมต้ม							▶	
๑๐. จอมทหารธรรมธิเบศ						▶		

จากตารางจะเห็นได้ว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีขอบเขตทางประวัติศาสตร์ยาวนานที่สุด ได้แก่ เรื่อง *ฟ้าใหม่* ในด้านการให้รายละเอียดข้อมูลประวัติศาสตร์ของผู้แต่งในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวโดยย่อ กล่าวข้าม หรือการกล่าวขยาย นับเป็นการตีความประวัติศาสตร์ของผู้แต่งแต่ละคนตามที่ได้ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหลักฐานปฐมภูมิและหลักฐานทุติยภูมิ นอกจากนั้นผู้แต่งบางคนยังนำข้อมูลจากวรรณกรรมที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของผู้คนหรือผลงานของกวีในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาหรือวรรณกรรมที่กล่าวถึงเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ของผู้แต่งอื่นที่สร้างสรรค์ผลงานมาก่อน นำมาเป็นแหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์หนึ่งในการประพันธ์ด้วย

ในด้านการสร้างตัวละครนับเป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง โดยเฉพาะการสร้างตัวละครเอกให้ทำหน้าที่เป็นแกนร้อยประวัติศาสตร์ที่ผู้แต่งได้คัดสรรแล้ว ช่วยในการจำกัดมุมมองประวัติศาสตร์ของผู้แต่งและช่วยแสดงเบื้องหลังประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ในช่วงที่นักประวัติศาสตร์ยังมิได้มีข้อยุติ นับเป็นสิทธิของผู้แต่งในการตีความประวัติศาสตร์ประการหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งประเภทของตัวละครได้เป็น ๓ ประเภท โดยใช้ความสัมพันธ์ของตัวละครกับประวัติศาสตร์เป็นเกณฑ์ คือ **ตัวละครที่มาจากบุคคลจริงใน**

ประวัติศาสตร์ ตัวละครที่มาจากเค้าของบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ และ ตัวละครที่สมมุติขึ้นใหม่ โดยปกติตัวละครที่สมมุติขึ้นใหม่จะเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ในขณะที่ตัวละครที่มาจากบุคคลจริงในประวัติศาสตร์มักเป็นเพียงตัวละครประกอบ อย่างไรก็ตาม ตัวละครเอกมักเป็นตัวละครที่เป็นเพียงผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครเหล่านั้นต้องเผชิญเท่านั้น มิได้มีส่วนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือก่อให้เกิดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์นั้น ๆ แต่อย่างใด

การสร้างตัวละครของผู้แต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ดังกล่าวเป็นการจำลองชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลระดับต่าง ๆ ที่น่าจะมีชีวิตในประวัติศาสตร์ ตัวละครทุกประเภทล้วนเป็นผลมาจากจินตนาการของผู้แต่งเป็นสำคัญ ไม่เว้นแม้แต่ตัวละครที่มาจากบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพราะผู้แต่งได้ใช้จินตนาการของตนเองในการสร้างนิสัยใจคอ บุคลิก ตลอดจนความคิดเห็นของตัวละครตามเจตคติของผู้แต่งเอง อย่างไรก็ตาม จินตนาการของผู้แต่งก็มิได้เป็นสิทธิ์ที่ไร้ขอบเขต ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นที่มาของเรื่องนับเป็นข้อจำกัดและเครื่องควบคุมจินตนาการของผู้แต่งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากจินตนาการในการสร้างตัวละครย่อมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์จริงทางประวัติศาสตร์ ชะตากรรมของตัวละครทุกประเภทจึงขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ เป็นสำคัญ

ในด้านแนวคิดของเรื่องที่เป็นแนวคิด
ร่วมของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณี
ศึกษา ได้แก่แนวคิดเรื่องสาเหตุการเสียชีวิต
กรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ซึ่งผู้แต่งส่วนใหญ่ได้
นำเสนอว่า สาเหตุการเสียชีวิตกรุงศรีอยุธยาครั้งนั้น
เกิดจากสาเหตุภายในประเทศได้แก่ การขาด
ความสามัคคีของคนไทย ความประมาทขาด
การเตรียมตัว รวมทั้งการมีพระมหากษัตริย์ที่
ไม่เข้มแข็ง มากกว่าสาเหตุจากภายนอกคือ
ความสามารถในการรบของทัพพม่า แนวคิด
ที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้
ในลำดับต่อมาได้แก่แนวคิดเรื่องผลร้ายของ
สงคราม ทั้งผลร้ายของสงครามโดยทั่วไป
ที่บุคคลต้องพลัดพรากหรือสูญเสียคนรักญาติ
พี่น้อง และผลร้ายในฐานะผู้แพ้สงครามที่
ต้องถูกทารุณกรรมต่าง ๆ จากฝ่ายผู้ชนะ
แนวคิดประการสุดท้ายคือแนวคิดเรื่องอยุธยา
ไม่สิ้นคนดี ที่เชื่อว่าไม่ว่าไทยจะเกิดวิกฤตการณ์
เช่นไร ย่อมจะต้องมีคนดีมีฝีมือเข้ามาช่วยแก้ไข
สถานการณ์ให้ผ่านพ้นไปได้

แนวคิดทั้งสามมีความสัมพันธ์กัน
อย่างมีนัย กล่าวคือ ผู้แต่งนำเสนอแนวคิด
เรื่องสาเหตุของการเสียชีวิตกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒
โดยเน้นไปที่เหตุของการแตกความสามัคคีใน
หมู่คนไทย จนทำให้คนไทยต้องตกอยู่ใน
สภาพผู้แพ้สงครามแก่พม่า ได้รับทารุณกรรม
และผลร้ายต่าง ๆ ของสงครามเพื่อโน้มน้าว
ให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนอารมณ์ และ
ตระหนักถึงความสำคัญของความสามัคคีใน
หมู่คณะว่า ความสามัคคีนี้อาจส่งผลผันแปร

ต่อความเป็นไปของบ้านเมืองด้วย จากนั้น
ผู้แต่งจึงสร้างบุคคลในอุดมคติให้มีลักษณะของ
“คนดีศรีอยุธยา” ที่มีคุณสมบัติสำคัญคือเป็น
ผู้ที่เสียสละเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
และเกียรติยศแห่งความเป็นไทย ให้เป็น
ความหวังในการสร้างสังคมใหม่หลังการล่ม
สลายของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา คือกรุง-
รัตนโกสินทร์ราชอาณาจักรปัจจุบันและราช-
อาณาจักรร่วมสมัยกับผู้แต่ง นอกจากแนวคิด
หลักแล้ว แนวคิดรองในด้านความรักทั้ง
ความรักที่มีต่อชาติบ้านเมือง ความรักต่อพ่อ
แม่ญาติพี่น้อง และความรักของหนุ่มสาวยัง
ช่วยเสริมแนวคิดหลักในด้านอารมณ์ ความ
รู้สึกของบุคคลในเหตุการณ์การเสียชีวิตกรุงศรีอยุธยา
ครั้งที่ ๒ และช่วยให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์
กลุ่มนี้แตกต่างจากงานเขียนทางประวัติศาสตร์
ด้วย

การดำเนินเรื่องทั้งในด้านการเปิดเรื่อง
การพัฒนาเรื่อง และการปิดเรื่อง ผู้แต่งมี
กลวิธีในการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ แต่
มีลักษณะร่วมบางประการคือ ในการเปิด
เรื่องมักเปิดเรื่องด้วยการบรรยายและพรรณนา
โดยเลียนแบบสำนวนจากข้อมูลประวัติศาสตร์
จากพระราชพงศาวดาร การดำเนินเรื่องมัก
นำเสนอตามลำดับปฏิทิน แต่นวนิยายอิง
ประวัติศาสตร์ในยุครุ่งเรืองเริ่มมีการนำกลวิธี
การเล่าเรื่องแบบนวนิยายมาใช้ในการประพันธ์
มากขึ้น เช่น การดำเนินเรื่องแบบภาพย้อน
หลัง (flashback) เป็นต้น สำหรับการปิดเรื่อง
มีทั้งการจบแบบสุขนานุกรมและโสขนานุกรม

แต่มักเป็นการเชิดชูวีรกรรมของบรรพบุรุษหรือ การจบเรื่องอย่างมีความหวังในการกอบกู้บ้าน เมืองให้กลับคืนดังเดิม

ในด้านความขัดแย้งของตัวละครเอก มีความสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง กล่าวคือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกกับสังคม ช่วยเสริมให้ผู้อ่านตระหนักถึงผลร้ายของสงคราม มากยิ่งขึ้น ความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอก กับตัวละครปฏิปักษ์ สนับสนุนให้ผู้อ่าน ตระหนักถึงผลร้ายของการแตกความสามัคคี ของคนไทยกันเองจนเป็นเหตุให้แพ้สงคราม แก่พม่า และสนับสนุนแนวคิดเรื่องคนดี ศรีอยุธยาว่าคนดีหรือวีรบุรุษ ต้องมีคุณสมบัติ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นไทย ส่วน ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอกช่วยให้ ผู้อ่านเห็นว่าวีรบุรุษในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ในกลุ่มนี้มีไม่ใช่เพียงบุคคลในอุดมคติ หากแต่มีอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่ไม่ต่างไป จากมนุษย์ทั่วไป

สำหรับกลวิธีการนำเสนอฉากใน นวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีศึกษา ผู้แต่งบางคนนำเสนอด้วยการพรรณนาหรือ การบรรยาย โดยใช้ภาษาภาพพจน์ หรือ บุคลาธิษฐานเพื่อนำเสนอฉากเพื่อให้ผู้อ่าน เกิดจินตภาพอย่างชัดเจน ผู้แต่งบางคนนำ เสนอฉากผ่านบทสนทนาและบทบาทของตัว ละคร ผู้อ่านต้องจินตนาการฉากขึ้นเองจาก บทสนทนาและบทบาทนั้น ทั้งนี้เพื่อสร้าง บรรยากาศย้อนสมัยและสร้างความสมจริงให้

กับเรื่องเป็นสำคัญ

ในด้านภาษาและบทสนทนาพบว่า ภาษาและบทสนทนาที่ปรากฏในนวนิยายอิง ประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ เป็นภาษาและบทสนทนา ที่ผู้แต่งสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเชื่อมยุคปลายกรุง- ศรีอยุธยากับยุคร่วมสมัยในการแต่ง ทำให้การ ถอดแบบมาจากลักษณะการใช้ภาษาจริงของ สมัยใดสมัยหนึ่ง หน้าที่ของการสร้างสรรค์ ภาษาและบทสนทนา คือการสร้างความจริง และสร้างอารมณ์ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ ใคร่ติดตามเป็นสำคัญ

ไตรภูมิแห่งวรรณคดี : หน้าที่และความสำคัญ

จากการศึกษาองค์ประกอบของไตรภูมิ แห่งวรรณคดีของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ การเสียดกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ทั้งสามภูมิ ทำให้เห็นถึงหน้าที่และความสำคัญของนวนิยาย อิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ใน ๓ ด้าน ได้แก่

ด้านสุนทรียภาพ ในด้านนี้นับเป็น หน้าที่และความสำคัญประการสำคัญ เป็น องค์ประกอบขั้นพื้นฐานอันไม่อาจแยกจาก นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒ ได้ แม้ว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ กลุ่มนี้จะมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงกลวิธีการ ใช้ภาษา กลวิธีการประพันธ์ไปตามความนิยม ของยุคสมัยเพียงไรก็ตาม อารมณ์สุนทรียะที่ ผู้อ่านได้รับจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่ม กรณีศึกษาที่สำคัญ อาจสังเกตได้จากโวหาร เถื่อนที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการประพันธ์ อันได้แก่

โวหารรัก โวหารครวญ และโวหารปลุกใจ อาจกล่าวได้ว่าสุนทรียภาพในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้คือการสร้างความงามทางภาษา เพื่อแสดงอารมณ์ของมนุษย์ในด้านอารมณ์รัก โศก และปลุกใจ ท่ามกลางเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒

ด้านสังคมและวัฒนธรรม การที่ผู้แต่งนำเสนอผลงานต่อสังคมร่วมสมัยและได้รับการตอบรับจากผู้อ่านจนเกิดการสร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ขึ้นจำนวนหนึ่ง ทำให้เห็นหน้าที่และความสำคัญของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ในด้านสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน แม้ว่าผู้แต่งจะกล่าวถึงเรื่องในอดีต แต่การที่ผู้แต่งเลือกนำอดีตในช่วงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ มา “เล่าใหม่” ให้คนร่วมสมัยกับผู้แต่งฟังนั้น ย่อมมีความหมายเชิงหน้าที่ทางสังคมของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ต่อสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัยของการประพันธ์ อาจสะท้อนให้เห็นว่า เป็นการกลับไปศึกษา “ที่มา” ของตนเองจากคนรุ่นก่อนเพื่อนำผลการเรียนรู้มาอธิบายสภาพปัจจุบัน ซึ่งก่อให้เกิดการปลุกจิตสำนึกแห่งความเป็นไทยของทั้งผู้สร้างและผู้เสพ นอกจากนั้นนวนิยายเหล่านี้ยังเป็นการบันทึกว่าครั้งหนึ่งชนรุ่นหลังมีแนวคิดอย่างไรต่อบรรพบุรุษ นอกเหนือจากการใช้นวนิยาย

อิงประวัติศาสตร์บันทึกความรู้ด้านวัฒนธรรมและประเพณีไทยในอดีต

ด้านศึกษابันเทิง “นอกจากหน้าที่และความสำคัญในด้านสุนทรียภาพ (ด้านอารมณ์) และด้านสังคมและวัฒนธรรม (ด้านพุทธิปัญญา) แล้วนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ศึกษายังมีหน้าที่และความสำคัญในการนำเสนอหรือการทำหน้าที่เป็น “สื่อศึกษابันเทิง” (Edutainment) ด้วย ทั้งนี้เพราะรูปแบบการนำเสนอของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ได้พัฒนาขึ้น เพื่อประสานระหว่างการทำหน้าที่ให้ความสำเร็จอารมณ์กับหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลประวัติศาสตร์แก่ผู้อ่าน ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการนำเสนอแบบศึกษابันเทิง คือการที่ผู้อ่านเกิดความคาดหวังให้ผู้แต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ศึกษาแสดงความรับผิดชอบในเรื่องการนำข้อมูลประวัติศาสตร์ในนวนิยาย เพื่อช่วยขจัดปัญหาของผู้อ่านบางคนที่อ่อนประสบการณ์ในการเสพวรรณกรรมและขาดภูมิรู้ประวัติ จนไม่สามารถแยกแยะระหว่าง “ข้อมูลประวัติศาสตร์” ที่ผู้แต่งนำมาใช้กับ “จินตนาการ” ที่ผู้แต่งเพิ่มเติมในผลงานของตน ดังนั้นจึงทำให้ผู้สร้างสรรค์ คือทั้งผู้แต่ง และผู้มีส่วนร่วมในการพิมพ์เผยแพร่คือ สำนักพิมพ์ได้คิดและพัฒนา “รูปแบบ” การนำเสนอ

“ศึกษابันเทิง ตรงกับคำว่า Edutainment เป็นศัพท์วิชาการที่เกิดขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ ๑๕ หมายถึงรูปแบบหนึ่งของความบันเทิง (a form of entertainment) ที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อการศึกษา โปรดดูรายละเอียดใน Aleta McCallum-Fournier. Defining edutainment. Retrieved October 4, 2003, from <http://fundandedutain.com/define/>.

เพื่อช่วยให้ผู้อ่านทุกระดับได้รับทั้งความบันเทิงและความรู้เชิงประวัติศาสตร์ไปพร้อม ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นการชี้แจงผ่านคำนำ การใช้วิธีการเขียนเอกสารวิชาการในการประพันธ์ การคัดข้อมูลประวัติศาสตร์มาเป็นความรู้เพิ่มเติม และการใช้บทวิจารณ์เป็นส่วนนำเรื่อง

บทส่งท้าย

เส้นทางของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ การเสียดสีหรืออุบายครั้งที่ ๒ นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปัจจุบันได้คลี่คลายปรับเปลี่ยนสถานภาพ หน้าที่ และความสำคัญต่อสังคมและวงวรรณกรรมไทยเรื่อยมา แม้ประวัติศาสตร์การเสียดสีหรืออุบายครั้งที่ ๒ จะเป็นสิ่งที่คนรุ่นหนึ่งได้เรียนรู้และทำความเข้าใจแล้ว แต่กาลเวลาก็กำหนดให้ “ผลัดรุ่น” คนไทยต่อไปอย่างซื่อสัตย์ เมื่อเกิดชนรุ่นใหม่การ

เล่าขานถึงเหตุการณ์แห่งความทรงจำเช่นเหตุการณ์การเสียดสีหรืออุบายครั้งที่ ๒ ก็จะได้รับ การเล่าใหม่อีกครั้งเช่นนี้เป็นกงล้อ トラบเท่าที่ทั้งผู้สร้างและผู้เสพยังเห็นถึงหน้าที่และความสำคัญ กรอบโครงแห่งประวัติศาสตร์ อาจเปลี่ยนแปลงไปไม่มาก แต่รูปแบบการเล่า และการให้ความหมายใหม่ยังคงดำเนินต่อไป ตามความคิด ทักษะคติ และประสบการณ์ของผู้สร้างและผู้เสพที่เปลี่ยนแปลงไป การเฝ้ามองและติดตาม (monitoring) เป็นระยะ ๆ ด้วยแว่นที่ชื่อ “ไตรภูมิแห่งวรรณคดี” จึงยัง น่าจะเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วย “ถอดรหัส” หน้าที่และความสำคัญของวรรณกรรมประเภทนี้ที่มีต่อวงวรรณกรรมไทยตามพลวัตแห่งสังคม トラบเท่าที่สายยืดยาวไม่ให้เห็นด้วยตาเปล่า ระหว่างผู้แต่ง วรรณกรรม และผู้อ่านยังคง ส่งแรงถึงกันและกันอย่างมั่นคง

รายการอ้างอิง

- กุสุมา รักขมณี. (๒๕๓๖). การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม. ใน ประมวลสารชุดวิชาสารัตถะและ
วิทยวิธีทางภาษาไทย หน่วยที่ ๕ - ๗. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เจตนา นาควัชร. (๒๕๓๙). แนวทางการประเมินคุณค่าวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์เยอรมัน
ฝรั่งเศส และอังกฤษ-อเมริกัน ในศตวรรษที่ ๒๐ (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- สันติ ทองประเสริฐ. (๒๕๑๙). วิวัฒนาการของเนื้อหานวนิยายไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง
พ.ศ. ๒๕๑๗. ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพรรณี วราทร. (๒๕๑๙). ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทยตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญวิทยการพิมพ์.
- โสภาค สุวรรณ. (๒๕๔๔). คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๕. ใน สายโลหิต. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.
- อภิรักษ์ ชัยปัญหา. (๒๕๔๖). วิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒.
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- McCallum-Fournier, A. (2003). *Defining edutainment*. Retrieved October 4, 2003, from
<http://fundandedutain.com/define/>.

